

10. 30-річчя Харківського собору УПЦ (МП). *Радіо свобода*. URL:
[www.radiosvoboda.org//amp/kharkivskyy-sobor- upts-mp/318744045/html](http://www.radiosvoboda.org//amp/kharkivskyy-sobor-upts-mp/318744045/html)

УДК:88.53 я736056

А. Довгань, д-р філос. наук, проф.; Ю. Довгань, канд. юрид. наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

НЕСОКРАТИВСЬКІ ДІАЛОГИ ПРО: ЗБРОЮ (ЗВИЧАЙНУ ТА ЯДЕРНУ), ВІЙНУ І МАЙБУТНЄ ЛЮДСТВА

A. Dovgan, Dr., Prof.; Y. Dovgan, Ph.D.

SOCRATIC DIALOGUES ABOUT: WEAPONS (CONVENTIONAL AND NUCLEAR), WAR AND THE FUTURE OF MANKIND

Детективний роман у ХХ столітті ставав одним із домінуючих текстів духовної культури «з превалюванням розсудкового, логізованого, поняттєвого дискурсу» [1, с.6], що обумовлений зламом традиційних форм передачі способів світосприйняття. І в той же час, погодьтеся, кожен художній твір у цьому жанрі сприймався індивідуальним креативним продуктом творчої уяви його автора. Бо кожен із залучених до аналізу детективний художній твір є онтологічною картиною світу. Подібне ми знаходимо і в змісті детективного роману сучасного болгарського письменника Райнова Богомила. В контексті ситуації війни в Україні сюжет його роману, думаємо, буде цікавим для читачів. Представники спецслужб не зовсім дружніх між собою держав світу прагнуть зупинити незаконну продажу зброї екстремістським, терористичним формуванням третіх країн. Операція по затриманню нелегальних продавців стрілецької зброї відбувається на території країни Західної Європи. В ході здійснення операції по затриманню злочинців та знищення підготовленим вибухом нелегального складу стрілецької зброї між представниками цих спецслужб відбуваються мирні діалоги про зброю, війну, політиків та майбутнє людства. Діалоги в романі структуровані за їх змістом і виділені авторами доповіді в окремий текст.

Діалог 1.

«Томас – Зброя – це найвизначніший винахід!

Мод (жінка) – Великий винахід. Справді. Пускати кров...

Сандра (жінка) – Якщо треба пустити кров, можна скористатися п'явками. Памятаю, мені приписували торік, коли я дуже розповніла...

Томас – Зброя! Єдині ліки проти людської дурості.» [3, с. 282].

«Франк – Зброя – це перше, що створила людина, і, певно буде останнім.

Майкл – Гадаю, що все-таки спочатку людина створила знаряддя праці.

Франк – І помиляєтесь. Між знаряддям і зброєю немає ніякої різниці. Камінь чи ломака використовувались насамперед не для праці, а для вбивства. Хіба ви не пам'ятаєте: «І рече Каїн брату своєму Авелю: ходімо в поле. І прийшовши в поле, Каїн накинувся на свого брата і вбив його. І питає Господь Каїна: де твій брат Авель? А той відповідає: не знаю. Я не сторож братові своєму». Перше вбивство й перша брехня!. Це дуже важливо в даному випадку, друже.

Майкл – Важливіше, ніж убивство?

Франк – Так. Навіть ніж убивство. Брехня засвідчує, що людина добре розуміла суть того, що вчинила. Їй тому намагалася приховати свій вчинок. Саме в цьому й полягає злочин. Тварина не має моральних критеріїв. Вона вбиває з біологічної потреби. А людина вбиває нехтуючи власними критеріями або критеріями свого бога – це одне й те саме. Злочин, дорогий мій, народжується одночасно з людиною. Його

*III Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»*

сотворила, розвинула й удосконалила саме людина, а не кішка. Такий зміст і така суть усієї історії людства.» [3,с.286-287].

Діалог 2.

«Майкл – Виходить, ви відкидаєте будь-яку еволюцію, шановний Франку.

Франк – Чому ? а еволюція зброї?

Майкл – Колосальний розвиток!

Франк – Зовсім нікудишній.

Майкл – Від кам'яної сокири до атомної бомби! Колосальний розвиток....

Франк – Зовсім нікудишній, еволюція, так, але на основі дурної короткозорості.

Догадуєтесь. У чому помилка?

Майкл – Ризикуючи вас засмутити, Франку, визнаю, що не бачу її.

Франк – Нічого дивного. Загальна короткозорість тепер звичайне явище. Ви навіть не усвідомлюєте, що ваша атомна бомба досить примітивна зброя. Дикунська, так, і не в моральному розумінні. А в буквальному, бо людина, будучи від природи тупицею, навіть в епоху технічної революції мислить як тупиця. Тобто у двох вимірах. Виходячи тільки з кількісних критеріїв. Камінь замінили кулі і ядра, це те саме каміння, хіба що воно тепер летить далі і вбиває більше людей. Потім, аби мати змогу знищувати більшу кількість людей, винайшли вибухівку, снаряди. Згодом з цією ж метою снаряди роблять дедалі важчими. Аж поки кретинізм з «Великою Бертою» підказує, що механічне збільшення розмірів є безглуздом, тоді виникає ідея скидати снаряди згори. І от ви маєте авіабомбу. Думка тупиці й далі йде традиційним шляхом – як одним вибухом знищити щонайбільше людей, – і звичайна бомба переростає в атомну. І лише коли тупиця виготовляє таку кількість бомб, якої вистачить, щоб ліквідувати всю планету,десь у його двовимірному мозку виникає здогад, що він ішов не тим шляхом: традиційний критерій – убивати якнайбільше і як найшвидше – можливо, не найкращий». [3,с.288-289].

Діалог 3.

Альбер – Існують й інші думки з цього приводу...

Мод – Які інші думки? Чим і перед ким завинили ці люди? (вона показує рукою на гурт туристів що сунуть площею.). Адже якщо завтра над містом вибухне бомба, вона спопелить їх разом з усім навколо. І вони не в змозі якось запобігти катастрофі.

Альбер – Цього ви не можете знати.

Мод – Знаю. З власного досвіду.

Альбер – Ви вже пережили атомний апокаліпсис?

Мод – Пережила інший апокаліпсис... Брала участь проти війни. В кабінеті, куди мене привели, сидів якийсь поліцейський офіцер. Ця війна, - сказав він, закінчиться, але не тому, що ви цього хочете, а тому що немає такої війни. яка б почалася й не закінчилася. І закінчиться не тоді, коли тобі хочеться, моя дівчинко, а коли вирішать шефи. Тож якщо маєш кебету, забирайся додому... Та мені довелося ще чимало витерпіти, перш ніж я збагнула ту істину. А потім настав мир збагнула ту істину. А потім настав мир. Вийшло саме так, як казав отой тип: мир настав не тому, що ми добивалися його, а тому, що політики вирішили – треба кінчати з цією війною, бо доведеться розпочинати атомну». [3 с.266-267].

Діалог 4.

«Ерліх – Дорослі - як діти. Не хочуть розуміти, що абсолютно однаково – помирати від грипу чи від бомби.

Мод – від грипу помирають окремі люди, друже...

Ерліх – Хіба тільки окремі люди?. Тих окремих людей налічуються мільйони. Згадайте про пандемії.

Мод – І все-таки людство не дуже боїться грипу..

*III Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»*

Ерліх – Невже ви серйозно вважаєте, що комусь є діло до всього людства? Хіба вас особисто так дуже непокоїть доля всього людства? Оплакують людство, але на ділі кожний тремтить за себе. З нами, кажуть, хай уже буде як буде, а от діти... а от діти...

Ерліх – Війна таки буде. Буде й апокаліпсис, тільки вам дадуть його півпорції. В перші ж години винищення людства політики знову заворушаться. Треба щось робити, скажуть вони, бо те, що розпочалося, може спопелити й нас. І розпочнуть по радіо торги. Ті, що перебуватимуть у небезпечній зоні, здобудуть мир на тому світі. А інші, що знайшли притулок у надійнішому місці, вціліють. Бажаю вам опинитися серед останніх». [3,с.269].

Діалог 5.

«Мод – Не розумію, чому так хвилюєшся, люба. Хіба то твій уран?

Дейзі – Невже ти не розумієш, що, може в цю мить якась злочинна банда вже виготовляє свою першу атомну бомбу?

Ерліх – я б із задоволенням допоміг їм. Не у виготовленні бомби. А на подальшому етапі.

Дейзі – На якому це «подальшому етапі»? Коли настане черга скидати її на наші голови?

Мод – Не скинуть, не бійся...

Дейзі – А якщо вони все-таки вирішать скинути свою бомбу?

Ерліх – То нехай скидають. Бомба, люба моя, така ж невинна річ, як таблетка сахарину: її запускають в атмосферу – й готово! Відмінність лише в тому, що шипить вона трохи сильніше й, крім того, розчиняючись сама, розчиняє ще й усе довкола. Але це вже деталі.

Дейзі – Ви чуєте? «Деталі!» [3, с.268-269].

Діалог 6.

«Франк – Бачите, дорогий мій, усі грабунки, різанини, війни, перш ніж втілитися в життя, розігрувалися в чийсь уяві. Якщо вони не визріють як задум, то навряд чи переростуть у дію. Суд намагається встановити: умисний злочин чи ні. В політиці таке дослідження зайве. Будь-яке політичне злодіяння умисне, і перш як стати злочинним актом, воно було злочинною думкою. Якщо в даний момент десь у світі виникає криза чи воєнна сутічка, можете битися об заклад, що цей, здавалося б, випадковий інцидент був добре продуманий президентом і його найближчим оточенням, скоріш за все під час недільної літургії, коли мозок найменш завантажений.

Майкл – Мені здається, що ви трохи відхилилися від маршруту...

Франк – Навпаки, я йду просто до мети. Еволюція зброї може статися не кількісним нагромадженням, а засвоєнням нової якості. Людина діє не м'язами, а думкою, отже, й зброю теж треба спрямувати проти думки. Розумієте?

Майкл – Анітрохи.

Франк – Дух – ось сфера нової зброї. Дорогий мій. Дух! (виголошує з пафосом).

Майкл – Ви мене лякаєте, Франку.

Франк – Чому? Що ж страшного в моїх словах?

Майкл – А те, що це означає кінець загальновідомої зброї.

Франк – Означає кінець бізнесу... Нічого подібного. дорогий мій. Легку зброю й надалі виготовлятимуть на всіх парах. Тому вам нема чого боятися.

Майкл – Це добре, Франку. що після холодного душу ви щоразу пускаєте й трохи теплої води.

Франк – Уявіть собі якісь там еманції, промені, хвилі чи щось у такому дусі, які, торкнувшись людини, позбавляють її можливості мислити, тямити, реагувати. І уявіть собі, що цю невидиму безшумну зброю буде непомітно націлено на кого треба й коли треба. Так, уявіть собі, що вона почне діяти проти прикордонників, чи проти персоналу

на ракетних майданчиках. Чи проти військових і політичних штабів. Тепер вам ясно чи ні? Ніхто нічого не підозрює, ніхто нічого не відчуває. Не вдарила жодна гармата, а війну вже виграно, бо в противника паралізоване те, без чого людина не є людиною – думку.

Майкл – Ви мене засмучуєте, Франку. Я не припускаю, що ви всерйоз вірите в цю фантастику.

Франк – Все було фантастикою. Саме тому я й намагаюся втовкмачити вам, що все створюється людським мозком.

Мод – Людський мозок...думка...Ви геть загрузли в проблемах філософії». [3, с.289-291].

Діалог 7.

«Сеймур – Все гниє, розпадається, перетворюється на попіл і порох... Кінцева доля, а може, й кінцева мета всього – перетворитися на попіл і порох, розтанути й зникнути в цьому примарному світі. Жива матерія повертається до свого первинного стану, історія закінчується, щоб знову запанувала доісторична порожнеча.

Майкл – А ви ніскільки не змінилися. Ваші роздуми, як і колись, нагадують мені надгробну промову, що розпочалася колись давно і триває безмежно довго.

Сеймур – Зате ви геть байдужі до роздумів. Вам усе зрозуміло.

Майкл – Здається, це не я, а ви висловлюєтеся так, наче побачили дно космосу.

Сеймур – Я не такий самовпевнений. Але щодо мікрокосмосу, цієї людиномурахи, біологічної аномалії, яка виявляє себе як хижак, то як звичайна тварюка, – то гадаю, можна й без лазера проникнути в її жалюгідну серцевину.

Майкл – У цій серцевині дехто знаходить серце, Уільяме.

Сеймур – Серце. Марні докори за непоправне й безглузде прагнення чогось незбагненого.

Майкл – Хочете сказати – чогось досконалішого...

Сеймур – Навпаки. Туга за давно втраченою невинністю. За примітивним існуванням. Коли ми ще не переродилися на людей. А жили як безтурботні й непорочні мавпи в міфічному золотому віці передісторії. Серце...Це несильна сторона людини, Майкле. Це її ахіллесова п'ята. Небезпечна слабкість». [3, с.299-300].

«Майкл – Який сенс весь час ставити на карту життя людства, якщо історія людства й без того розвивається на вашу користь.

Сеймур – Коли хтось і спекулює життям людей, то це робимо не ми. А щодо історії, то вона не якась там третя особа. Історія – це ми самі, й вона може розвиватися на нашу користь тільки тоді, коли ми самі діємо на свою користь». [3, с.300-301].

От і все. Тексти діалогів закінчились. Подібне розкриття теми боротьби з тероризмом через діалог героїв твору зустрічається і в літературі більш високого рівня. Проте зазначений роман значимий тим, що свідчить про прагнення відомого болгарського письменника-автора цього детективного сюжету вийти на деякі світоглядні узагальнення. Вплив філософії такої літератури веде до формування у читача як пересічного мешканця любої територіальної громади думки про те, що всяка війна (локальна, гібридна, таємна...) є лише трагічним фоном для зображення насильницьких дій агресора-терориста (особи, групи людей, окремої держави). Не викликає сумніву що учасники діалогів про зброю, війну, політиків та майбутнє людства викличуть неординарні симпатії у читача. Самі ж автори підбірки діалогів сподіваються, що Вас, шановний читачу, зацікавлять вербальні роздуми героїв боротьби із тероризмом як локальним проявом світового зла і Ви також будете спонукати себе до ще ефективніших практичних радикальних дій по знищенню носіїв його прояву на теренах рідної землі.

Література

1. Герасимчук В.А. Філософський роман ХХ століття. Специфіка тексту. К. Парапан, 2007.-392с.
2. Мельник В. П. Філософія. Наука. Техніка: Методолого- світоглядний аналіз [Текст]. В. П. Мельник. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010.
3. Райнов Богомил « Ранок дня не визначас» // Р.Богомил / Бар «Загублений якір» Повісті .Романи/ Упоряд.В.Грузин.- К.,1990.- 672 с.
4. Кроссер П. Діалектика воєнної техніки і її наслідки. Амстердам.1972. пер. з.англ..М, «Прогресс». 1975. (рос.).

УДК: 94 (477-25) «1909»

А. Кізлова, д-р іст. наук

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

ЗАХОДИ ДО 200-РІЧЧЯ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «ПОЛТАВСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ВЕДОМОСТИ»

A. Kizlova, Dr.

EVENTS FOR THE 200TH ANNIVERSARY OF THE BATTLE OF POLTAVA ON THE PAGES OF THE MAGAZINE «POLTAVA EPARCHIAL HERALD»

Російські імператори XVIII – початку ХХ ст. використовували річниці Полтавської битви у власних ідеологічних цілях, тобто для пропаганди ідей самодержавства (чим, зокрема обґрунтовано Рекомендації Експертної ради МКІП стосовно дотичних пам'ятників від 7 вересня 2022 р. [25]). Її 200-ліття в різних містах імперії відзначали по-різному. Основні й ретельно підготовлені урочистості відбулись у Полтаві й на полі битви 25–28 червня 1909 р. в присутності Миколи II та його найближчого оточення [4, с. 348–349, 353; 24, с. 405–410; 26, с. 415–416; 27, с. 430]. Полтавські події були зафільмовані [1; 6], висвітлювались і в періодиці, зокрема у виданнях «Громадянин», «Московские ведомости» наголошувалося на єднанні в цей час монарха з народом [4, с. 353]. В. Г. Короленко, який із 1900 р. постійно мешкав у Полтаві, написав до однієї з віденських газет статтю, в котрій назвав полтавське святкування не загальнонаціональним, а суто офіційним, наголосив, що чинному імператору далеко до величі Петра I, тож ніякі урочистості не додають йому авторитету [24, с. 405]. У газетах Галичини «Діло» і «Руслан» вийшли матеріали, сповнені обурення блюзнірським святкуванням у Полтаві «Сумних роковин» [8, с. 398].

Мета роботи – визначити основні тенденції у висвітленні заходів, приурочених до 200-річчя Полтавської битви, на сторінках головного православного видання Полтавщини «Полтавские епархиальные ведомости».

Програму заходів розмістили в офіційній частині журналу вже після їх завершення, в номері за 1 липня [7, с. 451–459]. В Полтаві оголошення з програмою урочистостей розвісили, наприклад, уже 10 червня [4, с. 351]. Можливо, завдяки іншим каналам інформування, редколегія «Епархиальных ведомостей» не вбачала в такій публікації нагальної потреби.

В офіційній частині номера за 10 липня наведено перелік святкових архієрейських богослужінь з зазначенням учасників, до якого включено хресні ходи, зокрема з шанованими іконами [2, с. 486–489].

В неофіційній частині того самого номера розміщено редакційну статтю «Юбилейные дни в Полтаве». В ній анонсовано: «Оставляя до слѣдующаго раза подробное описание юбилейныхъ торжествъ, отмѣтимъ пока лишь кратко важнѣйшіе